

ЕВОЛЮЦІЯ ПОГЛЯДІВ НА ПРИРОДУ, ЗМІСТ І СУТНІСТЬ ІНТЕЛЕКТНОМІКИ

У статті виявлено і систематизовано тенденції розвитку економічних відносин під зростлим впливом фактора «знання» в сучасній економіці.

Ключові слова: інтелектономіка, знання, економіка знань, інтелектуальний капітал, інтелектуалізація діяльності.

XXI століття відкрило перед людством нову еру – еру інтелекту. Елементами інтелектуалізації є інформація, наукові знання, а також професійний персонал підприємства, які в сукупності можуть бути розглянуті як ресурси інтелектономіки.

У сучасних умовах роль інтелектономіки надзвичайно зросла. Вона багато в чому визначає не тільки якість виробленої продукції і послуг, але й структуру діяльності підприємства, ефективність його функціонування, інноваційний потенціал.

Питаннями інтелектономіки займалися багато вчених, а саме, становлення інтелектономіки розглядали в своїх роботах І. Масуда, Ф. Махлуп, М. Порат, Дж. Стігліц, Т. Стоуньєр, Т. Умесато, Ф. Фукуяма. Низку аспектів інтелектономіки висвітлили російські дослідники В. Іноземцев, В. Макаров, А. Пороховський, В. Сабуров, Ю. Яковець та ін. Проблеми становлення інтелектономіки активно аналізують вітчизняні вчені, серед яких Д. Богиня, Г. Задорожний, В. Семиноженко, Л. Федулова, А. Чухно та ін.

Незважаючи на те, що вченими постійно ведуться дослідження в цій галузі, можна констатувати явну недостатність наукового обґрунтування концепції формування людського капіталу в контексті інтелектуалізації економіки. В умовах суперечливості дослідних підходів створюються умови для наукової дискусії.

Слід визначити і проаналізувати новітні тенденції у сфері інтелектуалізації економіки, необхідно осмислити й узагальнити різні погляди на цей процес, а також виявити його сутність та форми.

Метою цього дослідження є подальша розробка теоретичних уявлень про інтелектономіку, систематизування тенденцій розвитку економічних відносин під зростаючим впливом фактора «знання» в сучасній економіці.

Теорія інтелектуального капіталу як самостійної наукової концепції є закономірним наслідком генезису світової економічної і філософської думки. Її виникнення обумовлено тими корінними змінами, котрі проходять у соціально-економічному житті суспільства в епоху науково-технічного прогресу, коли людина, її інтелектуальний потенціал стає вирішальним чинником соціального і економічного зростання.

Проблема знань цікавить учених досить давно, джерела філософських поглядів на сферу знань і освіти знаходимо в Піфагора, Сократа, Платона, Арис-

тотеля, Цицерона, Протагора, Сенеки. Філософ Сократ (469-399 рр. до н.е.) вважав, що єдина функція знання – це самопізнання та саморозвиток, тобто інтелектуальне, моральне, духовне зростання людини. Філософ Протагор (490-420 рр. до н. е.) ототожнював знання з логікою, граматиною та риторикою, що пізніше стало основою для тривіуму епохи середньовіччя.

Термін «економіка знань» був введений в науковий обіг австроамериканським вченим Фріцем Махлупом (1962), який обґрунтував значимість впливу його створення на розвиток виробничої діяльності економічних агентів.

Визнаний патріарх сучасного менеджменту П. Дракер вказує на три найголовніші етапи, які змінили роль знань у суспільстві (таблиця 1) [2, с. 70-100]. Перший етап пов'язаний з перетворюванням практичного досвіду у знання, практичне навчання – у підручники, секрети – у методологію, а конкретні дії – у прикладну науку. Другий етап пов'язаний з так званою революцією в продуктивності праці, початок якої датується 1881 р., коли Ф.У. Тейлор уперше застосував знання для аналізу продуктивної діяльності та проектування трудових процесів; отже, знання детермінували процес праці, що створило основу стрімкого зростання продуктивності праці в кінці XIX - на початку XX ст. Третій етап датується серединою XX ст., коли знання почали застосовувати для подальшого продукування знань, щоб відшукати найбільш ефективний спосіб використання інформації з метою отримання необхідних результатів. Це означало революцію в управлінні, яка після другої половини XX ст. охопила весь світ.

Таблиця 2 – Періодизація етапів розвитку суспільства відповідно до концепції П. Дракера

Етап	Роки	Тип революції	Об'єкт інвестицій	Основні ресурси
1	1700-1900 рр.	Промислова	Засоби виробництва	Техніка і природні ресурси
2	1900-1945 рр.	Революція у продуктивності праці	Виробничі відносини	Людина й капітал
3	1945 р. - поч. XXI ст.	Революція в управлінні	Інформаційні технології та системи управління	Знання

Необхідно зазначити, що тривалий період часу, починаючи з А. Маршалла і до середини XX століття, видатні вчені-економісти, відводячи важливу роль використанню нових знань в економічній діяльності економічних суб'єктів, розглядали тільки один вид знань – формалізоване знання, необхідне у виробничих процесах. Таким чином, до 60-х рр. XX століття у світовій науковій думці були відсутні спроби класифікації знань. Недостатня увага економічної науки до проблематики поняття знань було обумовлено загальними тенденціями розвитку економічних відносин і виробничих процесів.

Починаючи з 60-х рр. XX століття розвиток економіки базується на врахуванні фактора знань в аналізі виробництва. У цей період з'явилися дослідження, які подавали загальну логіку розвитку людства і визначали перспективи

процесу сучасного світоустрою, зокрема теорія стадій економічного зростання У. Ростоу, теорія індустріального розвитку А. Арона, концепція «трьох хвиль» О. Тофлера, теорія постмодерну, подані на рисунку 1.

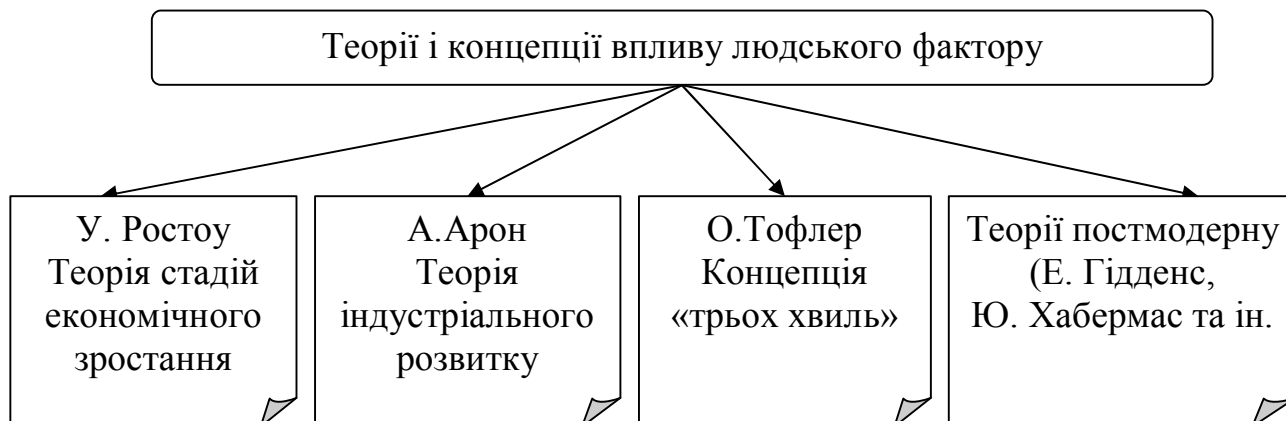

Рисунок 1 – Схема теорій і концепцій впливу людського фактору

Домінуючою парадигмою в сучасному суспільствознавстві є концепція постіндустріального суспільства, засновник якої Д. Белл, проаналізувавши моделі соціально-економічного устрою суспільства, поставив низку запитань і сформулював проблеми, які надалі сприйняли численні дослідники. Поняття «постіндустріальне суспільство» Д. Белл вводить ще в кінці 50-х рр. ХХ ст., а остаточно його концепція сформульована в 1973 р. в роботі «Прийдешнє постіндустріальне суспільство» [1].

Д. Белл розглядає розвиток суспільства як зміну трьох соціально-економічних систем: доіндустріальної, індустріальної, постіндустріальної. [1, с. 25] Доіндустріальне суспільство, підґрунтям якого є сільське господарство, видобуток корисних копалин, риболовство, заготівля лісу та інші важливі природні ресурси, було в основному видобувним; індустріальне суспільство має насамперед виробничий характер: використовує енергію та машинну технологію для виготовлення товарів; постіндустріальне суспільство є обробним, бо обмін інформацією та знаннями («обробка даних») відбувається в основному за допомогою телекомунікації і комп'ютерів [4, с. 9]. Загалом відмінності постіндустріального суспільства від індустріального та доіндустріального відображено в таблиці 2.

Жодне з названих суспільств не ліквідує попереднє: постіндустріальне містить у собі елементи структури, процеси, характерні для індустріального суспільства, а індустріальне не знищує того, що було здобуте на попередньому етапі [4, с. 10].

Розвиток постіндустріальної теорії започаткував таке поняття, як «інтелектуалізм», основну роль в якому відіграють знання. Знання беруть участь у веденні бізнесу і впливають на ефективність та конкурентоспроможність підприємств. На практиці це проявляється в проектуванні і виробництві складних продуктів і послуг, а також в їхній доставці споживачам; в забезпеченні сталого розвитку підприємств в умовах зростання динамічності та мінливості навколиш-

нього середовища; у зниженні невизначеностей і ризиків, пов'язаних з тенденціями політичного та економічного розвитку сучасного світу; з потребою прогнозування й умінням реагувати на ситуацію; в поєднанні технологічних і комерційних знань; у здатності до постійного оновлення організаційної структури підприємств.

Таблиця 2 – Відмінності доіндустріального, індустріального суспільств від постіндустріального

Риси	Доіндустріальне суспільство	Індустріальне суспільство	Постіндустріальне суспільство
Основний виробничий ресурс	Первинні умови виробництва, сировина	Енергія	Знання
Тип виробничої діяльності	Видобуток	Виготовлення	Послідовна обробка
Характер базових технологій	Трудомісткий	Капіталомісткий	Наукомісткий
Характер особистих взаємин	Імітація дій інших людей	Засвоєння знань і можливостей попередніх поколінь	Комплексні інтерперсональні взаємодії, що визначають нові властивості всіх елементів соціальної структури
Відносини людини з природою, машинами та іншими людьми	«Взаємодії людини з природою»	«Взаємодії людини з перетвореною природою», або машиною	«Взаємодії людини з людиною», або «ігри між людьми»

Зробивші дослідження розвитку інтелектономіки, можна запропонувати наступну періодизацію формування інтелектономіки як науки, яка заснована на хронології появи теоретичних концепцій економіки знання (таблиця 3).

Таблиця 3 – Етапи формування інтелектономіки

Період	Назва	Характеристика
1	2	3
50-ті рр. - сер. 60-х рр. XX ст.	«Нове індустріальне суспільство»	Інтенсивне впровадження науки у виробництво та зростання кількісних показників економічної діяльності
Сер. 60-х рр. - сер. 70-х рр. XX ст.	«Постіндустріальне суспільство»	Поява численних технологій, які дозволили автоматизувати виробництво, в результаті чого виникла тенденція до індивідуалізації попиту і, як наслідок, прискорений розвиток сфери послуг

Продовження таблиці 3

1	2	3
Сер. 70-х рр. - сер. 80-х рр. XX ст.	Становлення «інформаційного суспільства»	Інтенсивне оснащення виробництва комп'ютерною технікою та інформаційними технологіями, завдяки чому виникає можливість оптимізації економічних процесів, а в господарській діяльності поширюються енерго-, ресурсо-, матеріало- працезберегаючі та екологічно чисті технології
Сер. 80-х рр. - сер. 90-х рр. XX ст.	«Менеджмент якості»	Регулярне внесення до технології та продукції змін, що спираються на досягнення науки і техніки та забезпечують безперервне їхнє вдосконалення. У результаті розширюється асортимент виробленої продукції, споживчий попит задовольняється високою якістю товарів і послуг
Сер. 90-х рр. XX ст. - поч. XXI ст.	«Мережне глобальне суспільство»	Інтенсивне розширення виробництва електронної індустрії, вплив інформатизації на всі сфери економічної і соціальної діяльності, в економіці наростає конвергенція технологій та галузей
поч. XXI ст. і до те- перішнього часу	«Інтелектуалізація діяльності»	Взаємопов'язані виробництво, наука і освіта формують інноваційні підходи в господарській діяльності, споживчий ринок розширюється за рахунок високотехнологічної продукції. У результаті в діяльності підприємств застосовується інтелектоміка. Знання стають економічним ресурсом

Таким чином, проведене дослідження дозволило дійти висновку, що головними передумовами формування інтелектоміки і створення систем її управління слід вважати: перетворення знань у фактор виробництва поряд з такими факторами, як праця, природні і матеріальні ресурси, підвищення частки сфери послуг та випереджальне зростання «знанняємних» послуг для бізнесу, підвищення значимості інтелектуального капіталу та інвестицій в системі освіти і підготовки кадрів, розвиток і широкомасштабне використання нових інформаційно-комунікаційних технологій; перетворення інновацій на основне джерело економічного зростання та конкурентоспроможності підприємств.

Перспективами подальшого дослідження є визначення сутності і основних поглядів на визначення поняття «інтелектоміка» та формування ефективного механізму його використання у процесі означених перетворень.

Список літератури

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Даниел Белл; перевод с англ. под ред. В.Л. Иноземцева. – М.: АКАДЕМІА, 1999. – 956 с.
2. Дракер П. Посткапиталистическое общество / П. Дракер // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / П. Дракер; под ред. В.Л. Иноземцева. – М.: Academia, 1999. – 640 с.
3. Задорожный Г.В. Интеллектономика как мировоззрение нового века / Г.В. Задорожный // Социальная экономика. – 2002. – № 3. – С. 3-23.
4. Яковенко Л.І. Економічні основи модернізації вищої освіти в умовах становлення економіки знань / Л.І. Яковенко, О.В. Пашенко. – Полтава: Скайтек, 2011. – 216 с.

УДК 371.315

Чацкіс Ю.Д.,

Федорець М.С., кандидати екон. наук, доценти (ДонНУЕТ, Донецьк)

НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ КРИТЕРІЇВ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ МАЙСТЕР-КЛАСУ

Статтю присвячено дослідженню окремого елемента майстер-класу як критерія оцінки діяльності його учасників. Науковий підхід передбачає всебічне та системне вивчення цієї складової за різними ознаками, що за створення реального майстер-класу дозволить розробити достатньо якісні показники для загальної оцінки заняття, ефективності діяльності майстра та інших учасників.

Ключові слова: майстер-клас, навчальний процес, учасники, концепція, критерії оцінки, облікові дисципліни.

Однією з ефективних форм розповсюдження власного педагогічного досвіду є майстер-клас. Це поняття широко використовується в багатьох сферах діяльності людини, в тому числі й у вищій освіті. Майстер-клас належить до особливого жанру узагальнення та поширення педагогічного досвіду, що являє собою фундаментально розроблений оригінальний метод або авторську методику, яка спирається на свої принципи і має певну структуру.

Із цієї точки зору майстер-клас відрізняється від інших форм трансляції досвіду тим, що в процесі його проведення здійснюється безпосереднє обговорення запропонованого методичного продукту і пошук творчого вирішення педагогічної проблеми як з боку учасників майстер-класу, так і з боку майстра (мається на увазі педагог, який проводить майстер-клас). Майстер-клас використовують як головний засіб передачі концептуальної нової (авторської) ідеї. А головним в технології його проведення є не трансляція і освоєння інформації, а передача способів діяльності як однієї з важливих функцій майстра [1, с. 1-8].

Викладачам необхідно постійно вчитись, учитись один в одного. І кращим збудником для цього має стати взаємообмін професійним досвідом. Про-